

POSELSTVÍ SVATÉHO OTCE FRANTIŠKA KE 4. SVĚTOVÉMU DNI PRARODIČŮ A SENIORŮ (28. 7. 2024)

„Ve stáří mě neopouštěj“ (srov. Ž 71,9)

Drazí bratři a sestry,

Bůh své děti nikdy neopouští. Ani v pokročilém věku, kdy ubývá sil a vlasy už jsou bílé, klesá společenská role, život se stává méně produktivním a hrozí, že bude považován za zbytečný. Bůh nehledí na zdání (srov. 1 Sam 16,7) a nepohrdne ani volbou těch, kteří mnohým lidem připadají bezvýznamní. Neodhazuje žádný kámen, naopak, ty „nejstarší“ jsou bezpečným základem, na němž mohou spočinout „nové“ kameny, aby společně vystavěly duchovní stavbu (srov. 1 Pt 2,5).

Celé Písmo svaté je vyprávěním o Hospodinově věrné lásce, ze které vychází jistota, jež přináší útěchu: Bůh nám stále projevuje své milosrdenství, vždy, v každé fázi života, ať se nacházíme v jakýchkoli podmínkách, i v našich selháních. Žalmy jsou plné úžasu lidského srdce vůči Bohu, který se o nás stará navzdory naší ubohosti (srov. Ž 144,3-4); ujišťují nás, že Bůh nás utkal v lůně naší matky (srov. Ž 139,13) a že neopustí náš život ani v podsvětí (srov. Ž 16,10). Můžeme si tedy být jisti, že nám bude nablízku i ve stáří, tím spíš, že v Bibli je stárnutí znamením požehnání.

V žalmech však najdeme i tuto upřímnou prosbu vůči Hospodinu: „Nezavrhuj mě v čas stáří“ (Ž 71,9). Silné, velmi tvrdé vyjádření. Připomíná krajní utrpení Ježíše, který na kříži zvolal: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ (Mt 27,46).

V Bibli tedy nacházíme jistotu Boží blízkosti v každém životním období a zároveň strach z opuštěnosti, zejména ve stáří a v období bolesti. To není rozpor. Když se rozhlédneme kolem sebe, není obtížné zjistit, jak takové výrazy odrážejí více než zřejmou skutečnost. Osamělost je až příliš často trpkým průvodcem života nás, seniorů a prarodičů. Mnohokrát se mi jako biskupovi v Buenos Aires stalo, že jsem navštívil domovy pro seniory, a uvědomil jsem si, jak mají tito lidé zřídka návštěvy: někteří své blízké neviděli mnoho měsíců.

Příčin této osamělosti je mnoho: v mnoha zemích, zejména těch nejchudších, se senioři ocitají sami, protože jejich děti jsou nuceny emigrovat. Nebo myslím na mnohé konfliktní situace: mnozí senioři zůstávají sami, protože muži – mladí i staří – jsou povoláni do války a ženy, zejména matky s malými dětmi, opouštějí zemi, aby zajistily pro své děti bezpečí. Ve městech a vesnicích zničených válkou zůstávají osamoceni mnozí staří a přestárlí lidé jako jediné známky života v oblastech, kde zdánlivě vládne opuštěnost a smrt. V jiných částech světa pak existuje falešné přesvědčení, hluboce zakořeněné v některých místních kulturách, které vyvolává vůči starým lidem nepřátelství, protože jsou podezříváni, že se uchylují k čarodějnictví, aby mladým lidem vzali životní energii, takže v případě předčasné smrti, nemoci nebo nepříznivého osudu, který postihne mladého člověka, je vina svalována na nějakého starého člověka. Proti této mentalitě je třeba bojovat a vymýtit ji. Je to jeden z těch neopodstatněných předsudků, od kterých nás křesťanská víra osvobodila a který podněcuje přetrvávající generační konflikt mezi mladými a starými.

Když se nad tím zamyslíme, toto obvinění seniorů, že „kradou budoucnost mladým lidem“, je dnes všude velmi aktuální. V jiných podobách se s ním setkáváme i ve vyspělejších a modernějších společnostech. V současné době se například rozšířilo přesvědčení, že senioři zatěžují mladé generace náklady na péči, kterou potřebují, a tím ubírají prostředky na rozvoj země, a tedy i mladým lidem. Jedná se o zkreslené vnímání reality. Jako by život seniorů ohrožoval život mladých lidí. Jako by pro zvýhodnění mladých lidí bylo nutné seniory zanedbávat nebo dokonce utiskovat. Rozpor mezi generacemi je podvodem a otráveným plodem kultury střetu. Stavět mladé lidi proti seniorům je nepřijatelná manipulace: „V sázce je jednota věkových kategorií života: to znamená skutečný opěrný bod pro pochopení a ocenění lidského života v jeho celistvosti“ (Katecheze 23. února 2022).

Výše citovaný žalm – v němž člověk prosí, aby nebyl ve stáří opuštěn – hovoří o spiknutí, které doléhá na život seniorů. Tato slova se mohou zdát přehnaná, ale pochopíme je, pokud uvážíme, že osamělost a odvržení seniorů nejsou ani náhodné, ani nevyhnutelné jevy, ale spíše důsledek rozhodnutí – politických, ekonomických, sociálních a osobních – která neuznávají nekonečnou důstojnost každého člověka „navzdory všem okolnostem a jakémukoliv stavu či situaci, v níž se nachází“ (Dich. Dignitas infinita, 1). K tomu dochází tehdy, když se vytrácí hodnota každého člověka a lidé se stávají pouhým nákladem, v některých případech příliš vysokým na to, aby se dal zaplatit. Horší je, že této mentalitě často nakonec podléhají i sami senioři, kteří se začnou považovat za přítěž a přejí si ustoupit stranou.

Na druhou stranu, dnes existuje mnoho žen a mužů, kteří hledají své osobní naplnění v co nejvíce nezávislém životě, odděleném od ostatních. Společná sounáležitost je v krizi a prosazuje se individualita; posun od „my“ k „já“ se zdá být jedním z nejzřetelnějších znaků naší doby. Rodina, která je prvním a nejradikálnějším zpochybněním představy, že se můžeme zachránit sami, je jednou z obětí této individualistické kultury. Jak však člověk stárne a ubývají mu síly, iluze individualismu, iluze, že nikoho nepotřebuje a může žít bez vazeb, se ukazuje taková, jaká je; místo toho člověk zjišťuje, že potřebuje všechno, ale nyní je sám, bez pomoci, bez někoho, na koho by se mohl spolehnout. Je to smutné zjištění, které mnozí učiní, až když už je příliš pozdě.

Osamělost a vyřazení jsou častými jevy v prostředí, do kterého jsme ponořeni. Mají více kořenů: v některých případech jsou výsledkem naprogramovaného vyloučení, jakéhosi smutného „společenského spiknutí“, v jiných případech jsou bohužel vlastním rozhodnutím. Jindy jsou zase trpěny předstíráním, že jde o vlastní volbu. Postupně „jsme ztratili chuť k bratrství“ (Fratelli tutti, 33) a máme problém si vůbec představit něco jiného.

U mnoha seniorů můžeme pozorovat pocit rezignace, o němž mluví Kniha Rút, když vypráví o stařence Noemi, která po smrti svého manžela a dětí vyzve své dvě snachy, Orpas a Rút, aby se vrátily do země svého původu a domova (srov. Rút 1,8). Noemi se – podobně jako mnoho seniorů v dnešní době – obává, že zůstane sama, přesto si nedokáže představit nic jiného. Jako vdova ;si uvědomuje, že v očích společnosti má jen malou cenu, a je přesvědčena, že je přítěží pro ty dvě mladé ženy, které mají na rozdíl od ní celý život před sebou. Proto si myslí, že je lepší ustoupit stranou, a sama vyzve své mladé snachy, aby ji opustily a budovaly svou budoucnost jinde (srov. Rút 1,11-13). Její slova jsou souhrnem společenských a náboženských konvencí, které jsou považovány za neměnné a poznamenávají její osud.

Biblické vyprávění nám v tomto bodě předkládá dvě různé možnosti vůči výzvě Noemi, a tedy i vůči stáří. Jedna ze dvou snach, Orpas, která Noemi také miluje, ji s láskyplným gestem políbí, ale přijme to, co i jí připadá jako jediné možné řešení, a odchází svou cestou. Rút se naopak od Noemi neodpoutá a osloví ji překvapivými slovy: „Nenaléhej na mě, abych tě opustila“ (Rút 1,16). Nebojí se vzepřít zvyklostem a běžnému mínění, cítí, že ji stará žena potřebuje, a s odvahou zůstává po jejím boku v tom, co pro obě bude začátkem nové cesty. Nás všechny – navyklé na myšlenku, že osamělost je nevyhnutelným údělem – Rút učí, že na výzvu „Neopouštěj mě!“ je možné odpovědět: „Neopustím tě!“ Neváhá vyvrátit to, co se jeví jako neměnná realita: život v osamění nemůže být jedinou alternativou! Není náhodou, že Rút – ta, která zůstává v blízkosti staré Noemi – je předchůdkyní Mesiáše (srov. Mt 1,5), Ježíše, Emanuela, toho, který je „Bůh s námi“, toho, který přináší Boží přízeň a blízkost všem lidem ve všech životních podmínkách a v každém věku.

Svoboda a odvaha Rút nás vybízejí, abychom se vydali novou cestou: pojďme v jejich stopách, vydejme se s touto mladou cizinkou a se stařenkou Noemi, nebojme se změnit své zvyky a představme si jinou budoucnost pro naše seniory. Naše poděkování patří všem lidem, kteří navzdory mnoha obětem následují příklad Rút a starají se o seniora nebo prostě denně projevují svou blízkost příbuzným či známým, kteří už nikoho nemají. Rút se rozhodla být Noemi nablízku a byla požehnána: šťastným manželstvím, potomky, půdou. Platí to vždy a pro každého: budeme-li seniorům nablízku, uznáme-li jejich nezastupitelnou roli v rodině, ve společnosti i v církvi, obdržíme i my mnoho darů, mnoho milostí, mnoho požehnutí!

V tento čtvrtý světový den, který je jim věnován, nezapomeňme projevit svou něhu prarodičům a seniorům v našich rodinách, navštívme ty, kteří ztratili důvěru a už nedoufají, že je možná jiná budoucnost. Na obecný postoj, který vede k vyřazení a osamělosti, reagujme otevřeným srdcem a radostnou tváří těch, kteří mají odvahu říci: „Neopustím tě!“ a vydat se jinou cestou.

Vám všem, milí prarodiče a senioři, a všem vašim blízkým žehnám a modlím se za vás. Nezapomeňte se, prosím, i vy modlit za mě.

Řím, sv. Jan v Lateráně 25. dubna 2024

FRANTIŠEK